

Stockholm den 15 mars 2022

R-2021/2633

Till Justitiedepartementet

Ju2021/04036

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 13 december 2021 beretts tillfälle att avge yttrande över betänkandet En översyn av den straffrättsliga regleringen om preskription (SOU 2021:90).

Sammanfattning

Advokatsamfundet avstyrker utredningens förslag om att samtliga brott med livstids fängelse i straffskalan ska undantas från preskription och förslaget att preskriptionstidens längd enbart ska avgöras av straffmaximum för brottet. Enligt Advokatsamfundet framstår förslagen i dessa delar inte som proportionerliga och kan även ifrågasättas ur rättssäkerhetssynpunkt i enlighet med vad som utvecklas nedan.

Advokatsamfundet avstyrker även förslaget om att förlänga preskriptionstiden för grova förmögenhetsbrott.

I övrigt har Advokatsamfundet ingen erinran mot utredningens förslag.

Bakgrund

De nu gällande preskriptionsreglerna motiveras bland annat av humanitära och praktiska skäl. Från allmänpreventiv synpunkt har det inte heller ansetts lika angeläget att straffa för äldre brott i jämförelse med sådana som begåtts nyligen. Ett annat skäl för preskription är att den som efter ett begånget brott har levt under ordnade

förhållanden under lång tid ska kunna känna sig trygg och inte behöva få tillvaron raserad. Även krav på rättssäkerhet och effektivitet har motiverat preskriptionsreglerna; brott som ligger långt tillbaka i tiden är förknippade med stora bevissvårigheter (betänkandet s. 105 f.). Advokatsamfundets uppfattning är att dessa skäl fortfarande gör sig starkt gällande.

En utgångspunkt för utredningen har varit att preskriptionstiden alltså i huvudsak ska bestämmas av brottets svårighetsgrad. I utredningen föreslås att preskriptionstiden ska förlängas för brott där den forensiska och tekniska utvecklingen kan bidra till ökad lagföring. Vidare framförs att ett brottsoffer kan ha ett starkt intresse av att gärningspersoner lagförs, även för brott som ligger långt tillbaka i tiden.

Synpunkter

Avskaffande av preskription för samtliga brott med livstids fängelse i straffskalan är inte proportionerligt i förhållande till straffminimum

Som framgår av betänkandet krävs starka skäl för avsteg från huvudregeln att brott preskriberas efter viss tid och sådana avsteg bör präglas av restriktivitet. I betänkandet anges vidare att sådana starka skäl endast kan finnas för de allvarligaste brotten (s. 122). Advokatsamfundet delar den uppfattningen och har inte heller något att erinra mot att preskriptionstider förlängs, eller i vissa fall avskaffas, för den mest allvarliga brottsligheten.¹ Bland de brott som idag har livstids fängelse i straffskalan finns emellertid brott med ett relativt lågt straffminimum, t.ex. människorov. Ett kategoriskt undantagande av samtliga brott med livstidsfängelse i straffskalan är enligt Advokatsamfundets bedömning därför inte proportionerligt i förhållande till det straffminimum som kan dömas ut.

Förslaget kan även ifrågasättas utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv. Även om den forensiska och tekniska utvecklingen har ökat möjligheten att utreda och säkerställa omständigheter som inträffat långt tillbaka i tiden på ett rättssäkert sätt, räcker sådan bevisning sällan till fällande dom. Det behövs nästan alltid stödbevisning, som till följd av tidsaspekten inte kan föras på ett lika rättssäkert sätt. Vittnens minnesbilder bleknar med tiden och förhörspersoner avlider. I detta avseende pekar utredningen bland annat på den utökade möjligheten att åberopa tidiga förhör som bevisning och att dessa

¹ Se Advokatsamfundets remissyttrande den 13 juni 2007 över promemorian Preskription vid allvarliga brott (Ds 2007:1) i vilket samfundet tillstyrkte att preskriptionstiden för mord, dråp, folkrättsbrott, m.m. skulle avskaffas.

lagändringar kan öka förutsättningarna att föra bevisning om äldre brott. Såsom Advokatsamfundet tidigare redovisat i sitt remissvar över betänkandet SOU 2017:98, utgör dock tidiga förhör ett bevismedel som starkt kan kritiseras ur rättssäkerhetssynpunkt.² Åberopandet av sådana förhör riskerar att frånta försvaret möjligheten till motförhör. Denna risk blir än mer påtaglig i det fall tidiga förhör används som bevisning i äldre mål. Advokatsamfundet anser det mycket bekymmersamt om en lagändring som redan i sig inger starka betänkligheter ur rättssäkerhetssynpunkt används som ett skäl för att legitimera nya lagändringar så som det nu föreslagna avskaffandet av preskription. Rättssäkerheten för den enskilde riskerar då att hamna på ett sluttande plan. Den enskilde fråntas även i praktiken möjligheten i många fall att föra motbevisning. Fokus bör istället vara på att de brottsbekämpande myndigheterna arbetar effektivt och tilldelas de resurser som krävs för att genomföra utredningar inom ramen för de preskriptionstider som redan gäller. Advokatsamfundet avstyrker därför förslaget om att preskription ska undantas samtliga brott med livstids fängelse i straffskalan.

Utgångspunkten för beräkning av preskriptionstiden bör inte ändras

Enligt gällande ordning avgörs inte längden för åtalspreskription endast av straffmaximum för brottet – hänsyn tas även till bestämmelser som medför att det i straffskalan stadgade maximistraffet får utökas respektive inskränkas. Att låta preskriptionstidens längd enbart avgöras av straffmaximum för brottet riskerar därför att slå oproportionerligt hårt mot unga lagöverträdare som kan särbehandlas genom ett lindrigare straff vid påföljdsvalet, men inte vid preskriptionstidens beräkning enligt betänkandets förslag. Enligt Advokatsamfundet vore detta olyckligt, särskilt mot bakgrund av de inskränkningar av straffrabatten för unga som nyligen genomförts och som samfundet ställt sig kritiskt till.³ En ordning där preskriptionstiden för unga mellan 15 och 21 år förlängs framstår också som mindre lämplig med hänsyn till preskriptionens humanitära sida, där hänsyn bör kunna tas till att en ung person som varit laglydig och skötsam under lång tid efter begånget brott inte ska behöva riskera att få tillvaron raserad. Den särbehandling som gäller vid påföljdsbestämmandet i dessa fall bör därför enligt Advokatsamfundets uppfattning även fortsättningsvis

² Advokatsamfundets remissyttrande den 13 mars 2018 över delbetänkandet Tidiga förhör – nya bevisregler i brottmål (SOU 2017:98).

³ Advokatsamfundets remissyttrande den 9 maj 2019 över betänkandet Slopad straffrabatt för unga myndiga (SOU 2018:85).

genomsyra reglerna om preskription. Advokatsamfundet avstyrker därför förslaget att ändra utgångspunkten för beräkning av preskriptionstiden.

Preskriptionen för grova förmögenhetsbrott bör behållas oförändrad

I utredningen föreslås att de brott som har ett straffmaximum om sex till åtta års fängelse och en preskriptionstid om tio år får en ny preskriptionstid om 15 år. De brott som berörs är bland annat grov misshandel, rån och grova förmögenhetsbrott. Syftet är att särskilja de brott som lagstiftaren har valt att se allvarligt på.

I enlighet med vad som redovisats ovan ifrågasätter Advokatsamfundet utredningens argument för att ändra preskriptionstiderna för vissa brott. Dessa argument gör sig även gällande när det gäller grova förmögenhetsbrott. Det kan ifrågasättas om de brottsbeivrande myndigheternas resurser bör riktas mot förmögenhetsbrott som begåtts för så lång tid som 15 år sedan. Handlingar som åberopas i mål om bedrägerier och bokföringsbrott förvaras många gånger inte heller längre än sju år (se 7 kap. 2 § bokföringslagen), vilket ger upphov till särskilda bevisvärigheter. Det ifrågasätts därför om det verkligen finns ett behov att förlänga preskriptionstiderna på det området. Advokatsamfundet avstyrker mot den bakgrunden förslaget om längre preskriptionstider för grova förmögenhetsbrott.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander